

ULUSLARARASI ORTA ASYA'DAN ANADOLU'YA İSLÂMÎ İLİMLER SEMPOZYUMU BİLDİRLERİ KİTABI

Editörler

Murat ŞİMŞEK & Aitmammat KARIEV & Yakup KOÇYİĞİT

Karabük-2021

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI - 63

E-ISBN: 978-605-9554-59-6

Eylül 2021

Editörler

Prof. Dr. Murat Şimşek
Dr. Öğretim Üyesi Aaitmamat Kariev
Dr. Öğretim Üyesi Yakup Koçyiğit

Karabük Üniversitesi Yayın Onayı

Prof. Dr. Refik Polat (Rektör)

Karabük Üniversitesi Yayın Koordinatörü

Prof. Dr. Ufuk Karadavut

İslami İlimler Fakültesi Yayın Onayı

Prof. Dr. Murat Şimşek (Dekan)

İslami İlimler Fakültesi Yayın Komisyonu

Doç. Dr. Tuğrul Tezcan
Doç. Dr. Abdülcebbar Kavak
Dr. Öğr. Üyesi Uğur Gözel
Fakülte 09.09.2021 tarih ve 59048 sayılı Komisyon Kararı

Mizanpaj

Arş. Gör. Yusuf Deveci

Kapak Tasarım

Öğr. Gör. Abdürrahim Topal

Yayın takip

Arş. Gör. Şevket Enes Samancıoğlu

Her hakkı saklıdır. Yayıncının izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz. Kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Eserde yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

İrtibat | Contact

Karabük Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi - Karabuk University, Faculty of Islamic Studies

www.karabuk.edu.tr - <https://unika.edu.tr/>

HANEFİ FAKİHİ MATÜRİDİ'NİN *TE'VİLÂTÜ'L-KUR'ÂN*'DAKİ FIKHÎ GÖRÜŞLERİ (FATIHA SURESİ ÖRNEĞİ)

İsmail BİLGİLİ*

Özet

Ebu Hanife'nin başta *el-fikhu'l-ekber* olmak üzere beş eserinde yer alan İslam akaidine dair görüşlerini müdellel hale getirerek sistemleştiren Semerkantlı Ebu Mansur el-Mâtürîdî (ö. 333/944), kelimine yaptığı katkıları sebebiyle daha çok akaid alimi olarak bilinmektedir. İmam Matürîdî, aslında bu özelliği ile birlikte Hanefî fikhinin usul ve fûru sahasında eserler yazmış bir Hanefî fakihidir.

Matürîdî'nin Hanefî ilim merkezlerinde yetişmesi, Hanefî fakihlerden fikhî ilmi alması, birçok Hanefî fakihin yetişmesinde katkı sağlaması ve Hanefî fikhinin Semerkant bölgesi icazet/rivayet silsilesinde yer alması, bir Hanefî fakihî olduğunu göstermektedir. Ayrıca Matürîdî'nin "*Meâhizü'sh-Şerâi' fî usûli'l-fikh*" ile "*Kitâbu'l-cedel fî usûli'l-fikh*" isimli fikhî usulüne dair eserleri zamanımıza kadar bir bütün olarak ulaştığı tespit edilemedi ise de Hanefî fakihlerden Ebu'l-Mu'in en-Nesefî (ö. 508/1115), Alaeddin es-Semerkandî (ö. 539/1144) ve Abdülaziz el-Buharî (ö. 730/1330) gibi pek çok âlimin bu kitaplardan iktibaslarla bulunması, eserleri referans olarak göstermesi, eserlerin varlığını ispat etmekte, Hanefî fikhî usulündeki önemini ortaya koymaktadır.

Matürîdî'nin günümüze ulaşan *Kitâbu't-Tevhîd* ile ikinci kitabı olan *Te'vilâtü'l-Kur'ân*'ı Hanefî fikhî medeniyetinin ilmi açıdan kökleşmesinde önemli katkı sağlamıştır. Eser her ne kadar Kur'ân'ın yorumundan ibaret bir tefsir kitabı ise de özellikle ahkâm ayetlerinin açıklamasında serdettiği yorumlar, Hanefî mezhebi fikhî meselelerinin daha iyi anlaşılmasına hizmet etmektedir. Özellikle ahkâm ayetlerinin tefsiri açısından incelendiğinde, fikhî hükümlere Hanefî mezhebi usulü dairesinde ulaşmaktadır. Hanefî âlimlerden Alâuddin es-Semerkandî, Mâtürîdî'nin tefsirini *Şerhu Te'vilâti'l-Kur'ân* isimyle şerh ederek hakkında fikhî usul ve fûru konularında Ebu Hanife ve ashabının benimsediği mezhebin Kur'ân'a uygunluğunu beyan eden muazzam bir kitap olduğu kanaatini serdetmiştir.

Bildiride Fatiha suresinde yer alan fikhî ilmiyle ilgili konular, Matürîdî'nin bakış açısıyla ele alınacak, Matürîdî'nin konular hakkındaki fikhî görüşleri incelenecektir. Fatiha suresinde tespit edebildiğimiz kadarıyla üç tane fikhî konu bulunmaktadır. Bunlar, Besmelenin Kuran'dan olması, Fatiha suresinin kıraatinin namazda farz olmaması ve Fatiha suresinden sonra Amin kelimesinin gizli söylenmesi konularıdır.

Fatiha suresindeki "*Besmele Fatiha'dan değil Kur'ân'dan bir ayettir*", "*Namazda Fatiha suresinin kıraati farz değildir*", "*Fatiha suresi okunduktan sonra 'Amin' lafzı açıktan değil, gizli söylenmelidir*" ibadet fikhîyle alakalı konuları bir fakih bakış açısıyla açıklaması, konular hakkında birtakım asıllar tespit etmesi, konunun fikhî yönünü delilleriyle açıklaması Matürîdî'nin Hanefî fikhînin gelişimine ne oranda katkı sağladığının de tespit edilmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İmam Matürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, Hanefî Fikhî, Kıraat, Fatiha Suresi.

Hanefî Lawyer Mâtürîdî's Fiqh Views in *Ta'wilâtü'l-Quran* (Example of The Fatiha)

Abstract

al-Mâtürîdî was the head of the Sunnis in the Transoxiana region. He systematized views of Abū Hanīfa, in particular, in his work *al-Fiqhu'l-akbar* on Islamic belief system. al-Mâtürîdî

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı, bilgiliismail@hotmail.com

was accepted as the theologian of the Hanafî, which was formed on the basis of the views of Abū Hanîfa.

Although al-Mâtürîdî is known more as a theologian with the contributions he made to theology, he is also a Hanafî jurist. It is proved that al-Mâtürîdî was one of the Hanafî sect scholars his works in Hanafî jurisprudence.

İmâm al-Mâtürîdî is considered to be an important representative of the Hanafî tradition. al-Mâtürîdî has written works on both the methodology and the fiqh of the Hanafî jurisprudence. The fact that some of the Hanafî scholars are quoted in their works also indicates the place of İmâm al-Mâtürîdî in Hanafî fiqh way. When al-Mâtürîdî's commentary on the Koran is examined, it will also be seen that the Qur'anic covenants reached Hanafî sectarian order.

Keywords: İmâm al-Mâtürîdî, *Ta'wilâtü'l-Quran*, Hanafî Fiqh, Recitation, Al-Fatiha.

Fatiha Suresindeki İbadet Fıkhı ve İmâm Matürîdî'nin Konuları İzahı

İmâm Matürîdî, tespit edebildiğimiz kadarıyla Fatiha suresinin izahında ibadet fıkhıyla ilgili üç mesele üzerinde durmaktadır. Bu meseleler de sırasıyla şunlardır;

1. Besmele Fatiha'dan değil Kur'an'dan bir ayettir.
2. Fatiha suresinin kıraati namazda farz değildir.
3. Fatiha suresi okunduktan sonra "Âmin" kelimesi açıktan değil, gizli söylenmelidir.

İmâm Matürîdî bu üç meseleyi Hanefî fıkhı çerçevesinde kitap, sünnet, akıl ve uygulamaları esas almak suretiyle ayrıntılı bir şekilde delillendirerek açıklar. İmâm Matürîdî'nin özellikle "besmele" ve "Fatiha suresinin kıraati" konularını izah ederken altı farklı açıdan ayrıntılı delil getirmesi de fıkhını ortaya koyması bakımından önem arz eder. Zira bahsi geçen konular hakkında sonraki dönem Hanefî fıkıh kitaplarında bile bu genişlikte izaha topluca rastlamak mümkün değildir. Şimdi bu meseleleri müstakil başlıklar altında ele alarak inceleyelim.

a) Bismelenin Ayet Olması

İmâm Matürîdî'ye göre, "**besmele**" Fatiha'dan değil Kur'an'dan bir ayettir. (s. 5) Matürîdî'nin bu görüşü aynı zamanda Hanefî mezhebinde yer alan genel kanaati de yansıtmaktadır. Besmele sureleri birbirinden ayırmak amacıyla sure başlarına yazılmıştır. Surenin başında bulunan besmele o surenin bir ayeti değildir. Besmele sadece Neml suresinin 30. ayetinde müstakil bir ayet olarak inmiştir.

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

"Mektup Süleyman'dandır ve 'Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla' başlamaktadır."¹

İmâm Matürîdî'ye göre bismelenin, surelerin başında yer almasına rağmen surenin bir ayeti değil de sadece sureyi diğer sureden ayırmak maksadıyla geldiğinin delilleri şunlardır.

1. Hz. Peygamber (s.a.s), Übey b. Ka'b'a besmeleyi sadece Kur'an'ın kendisiyle başlayan ayet olarak bir kez öğretti. Besmele, eğer başında bulunduğu sureden sayılsaydı Hz. Peygamber (s.a.s), onu Kur'an'ın anahtarı olarak değil, sureden bir ayet olarak kabul eder, her sure başlangıcında surenin bir ayeti olarak yeniden öğretirdi. Hz. Peygamber (s.a.s)'in bu

1 Neml 27/30.

- yaklaşımı, bismelenin Kur'an'dan bir ayet olduğuna, fakat her sureden bir ayet sayılmadığına delildir. (6)
2. Bismelenin her surenin başında ilgili sureyle bağlantılı olarak tefsir edilmemesi de sureden bir ayet sayılmadığına delildir. (6)
 3. Hz. Peygamber (s.a.s) ve onun yolunu takip eden İslam toplumunun, asırlar boyunca besmeleyi namazlarında açıktan, cehri okumamaları da sureden bir ayet olmadığına delildir. Şayet Hz. Peygamber (s.a.s) namazda besmeleyi açıktan okusaydı yanında bulunan sahabe de bunu duyar ve aynı uygulamayı devam ettirirlerdi. Zira sahabenin bu konuda gaflet etmek suretiyle kendilerine yönelik dini bir fayda gözetmeksizin herhangi bir sünneti terk etmeleri mümkün değildi. Müslümanların nesiller boyu besmeleyi namazlarında açıktan okumamaları, bismelenin başında bulunduğu surenin ilk ayeti olmadığına da bir delildir. (6)
 4. Fatiha suresinin taksimini anlatan kutsi hadis² de bismelenin sureden bir ayet olmadığına delildir. Şöyle ki, kutsi hadiste Fatiha suresinin ilk üç ayetinin Allah'a ait olduğu, son üç ayetinin de sureyi okuyan Allah'ın kuluna ait olduğu bildirilmekte; bu iki kısmı ayıran “*Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz*” ayetinin ise Allah ile kulu arasında ikiye bölündüğü anlatılmaktadır. Ortak olan bu ayet tek olunca Fatiha suresi, besmele hesaba katılmaksızın diğer altı ayetle birlikte toplam yedi ayet olmaktadır. Besmele ise bu yedi ayet içinde yer almamaktadır. (6) Fatiha suresinin yedi ayet olduğu konusunda da âlimlerin ittifakı vardır. (7)
 5. Fatiha suresinin taksimini anlatan kutsi hadisin ilk kısımda, besmele zikredilmeden ilk üç ayetten bahsedilmesi de bismelenin Fatiha suresinden bir ayet olmadığına ayrıca delildir. (6)
 6. Enes b. Malik'ten rivayet edilen hadiste şöyle demiştir. “*Hz. Peygamber (s.a.s)'in, Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ın arkasında namaz kıldım, bunların hiçbirini “Bismillahirrahmanirrahim”i açıktan okumadı.*”³ Hz. Ali, Abdullah b. Ömer ve bir grup âlimden aynı kanaat aktarılmıştır. Ümmet içinde bismelenin namazda açıktan okunmaması yaygın kanaati de bismelenin Fatiha suresinden bir ayet olmadığına delildir. (7)
 7. Hz. Peygamber (s.a.s)'e nispet edilen sihir olayında⁴, Hz. Peygamber (s.a.s)'in ipliğe atılan on bir düğümü çözmek için toplam on bir ayetten oluşan Muavvizeteyn surelerini besmele çekmeden okuması da bismelenin sureden bir ayet olmadığına delildir. Diğer surelerin Muavvizeteyn surelerinden bir farkı da yoktur. Aynı zamanda, besmeleyi her surenin başlangıcı olarak kabul

2 " قَالَ اللهُ تَعَالَى: فَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نَضْمَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} ، قَالَ اللهُ تَعَالَى: حَمْدِي عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: {الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} ، قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَنْتَى عَلَيَّ عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: {مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ} ، قَالَ: مَجْدَنِي عَبْدِي - وَقَالَ مَرَّةً فَوْضَ إِلَيَّ عَبْدِي - فَإِذَا قَالَ: {إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ} قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ: {أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ "

“Allah Teala (bir hadis-i kutside) buyurdu ki: “Ben namazı/fatihayı kuluma iki kısma böldüm, yarısı bana ait, yarısı da ona. Kuluma istediği verilmiştir: Kul: “Elhamdülillahi Rabbi'l-âlemîn, (Hamd alemlerin Rabbine aittir)” deyince, Aziz ve Celil olan Allah: “Kulum bana hamdetti” der. “er-Rahmânirrahîm” deyince, Allah: “Kulum bana senada bulundu, beni övdü” der. “Maliki yevmiddîn (ahiretin sahibi)” deyince, Allah: “Kulum beni tebcil ve ta'ziz etti (yüceliğimi ikrar etti, büyüledi)” der. “İyyake na'budü ve İyyake nesteîn (yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım isteriz)” deyince, Allah: “Bu benimle kulum arasında bir (taahhüd, sözleşmedir). Kuluma istediğini verdim” der. “İhdine's-sırâta'l-müstakîm sırâta'l-lezîne en'amte aleyhim gayri'l-mağdûbi aleyhim ve le'd-dâllîn. (Bizi doğru yola sevk et, o yol ki kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoludur, gadaba uğrayanların ve dalalete düşenlerin değil)” dediği zaman, Allah: “Bu da kulumdur, kuluma istediği verilmiştir” buyurur.” (Müslim, Salat, 38.)

3 Müslim, Salat, 50, 52.

4 Müslim, Selam, 43.

edildiğinde, Kur'an kıraatinde okunması emredilen “eûzü” konumuna girecektir. (7)

b) Fatiha'nın Namazda Kıraatinin Hükümü

İmam Matürîdi'ye göre Fatiha, içerdiği mana bakımından insanlar için vaz geçilmez bir konuma sahiptir. Çünkü Fatiha'da Allah'ın övülmesi yanında onun birliğinin dile getirilmesi, ondan hidayet dilenmesi vardır ki, bunların tamamı akıl sahibi insanlar için gerekli şeylerdir. Aslında Fatiha, Allah'ı yaratılmış sıfatlardan tenzih etmeyi hedefleyen tespihler ve onu yüceltmeyi amaçlayan tekbirler gibidir. Bu açıdan Fatiha, namaza bağlı olmaksızın herkes için farzdır. Zira herkesin Allah'ı eksik sıfatlardan tenzih etmesi ve onu yüceltmesi zorunludur. Fakat bu durum, Fatiha'nın namazda okunma farzîyetini gerektirmediği gibi, herhangi başka bir amelde de farz olmasını gerektirmez. İmam Matürîdi'ye göre, **Fatiha suresinin kıraatinin namazda farz olmadığı**nın delilleri şunlardır. (8)

1. Namazda kıraatin farz olduğunu belirten *فَأَقْرُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ* “Kur'an'ın kolayınıza gelen bir kısmını okuyun”⁵ ayeti ile kıraat kolaylaştırılmakta, Fatiha dışında daha kolay okuyacağımız sure ve ayetlere de imkân tanınmaktadır. Bu kolaylaştırma bir ilahi lütuf olup Fatiha suresinin kıraatini zorunlu kılmamaktadır. (8)
2. Fatiha'nın kıraati farz olsaydı bize tercih hakkı verilmez “*Kolayınıza gelen bir kısmını okuyun*”⁶ denmezdi. Halbuki ayet, bize kolay olanın okunması konusunda seçme hakkı tanımaktadır. Bu tercih hakkı ile Fatiha yerine okunacak başka sure veya ayetlerin kıraat için geçerli olacağı hükmü getirilmektedir. (8)
3. Hz. Peygamber (s.a.s)'den rivayet edilen “*Namazı benimle kulum arasında ikiye taksim ettim.*”⁷ kutsî hadisinde Fatiha, dua ve sena konumunda değerlendirilmiştir ve de Fatiha suresi bu konumda kıraat edilir olmuştur. Dua ve sena ise namazın farzlarından değildir. Ayrıca Fatiha suresine zorunlu olarak namazda okunması konumu da biçilmemiştir. (9)
4. Hz. Peygamber (s.a.s)'in namazda iken Fatiha'dan başka sure okuduğuna dair rivayetler, namazda Fatiha okumanın farz olmadığına delildir. Abdullah b. Mesut'tan rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s) bir geceyi namazda sadece Maide suresinin 118. ayetini⁸ okuyarak ihya etmiştir.⁹ Hz. Peygamber (s.a.s)'in namazını Fatiha dışında başka ayetle kılması Fatiha suresinin namazda okunmasının farz olmadığını ortaya koymaktadır. (9)
5. Hz. Peygamber (s.a.s)'in mescitte iken namazı yeniden kılmasını üç kere söylediği kişiye Fatiha'yı okumayı emretmeyip sadece “*Namaza kalktığın zaman tekbir al! Sonra kolayına geldiği kadar Kur'an oku*”¹⁰ demesi de namazda Fatiha okumanın farz olmadığına, farz kıraatin sadece Kur'an'dan bir miktar okumak olduğuna delildir. (9)

5 Müzzemmil 73/20.

6 Müzzemmil 73/20.

7 Müslim, Salat, 38; İbn Mâce, Edep, 52, HN:3784.

8 *إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَعْفُرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ*

“Eğer kendilerine azap edersen şüphesiz onlar senin kullarıdır. Şayet onları bağışlarsan izzet ve hikmet sahibi sadece sensin.” (Maide 5/118)

9 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 222; V, 149; Nesâî, İftitah, 79.

10 Müslim, Salat, 45.

6. Hz. Peygamber (s.a.s)'in “*Fatiha okumayanın namazı olmaz*”¹¹ hadisi ise, “*İçinde Fatiha'nın okunmadığı namaz tamam değil, eksiktir*”¹² hadisiyle açıklanmıştır. Fatiha okunmadan kılınan namazın fasit değil, eksik olduğu belirtilmektedir. Şayet Fatiha okunmadan kılınan namaz geçersiz yani fasit olsaydı, hadiste eksik olarak nitelenmezdi. Halbuki ibadet fasit olmaksızın sadece eksik olduğunda yine de geçerli sayılmaktadır. (9)

c) Fatiha'nın Sonunda “Âmin” Denilmesi

İmam Matürîdî, Fatiha suresi sonunda “Âmin” kelimesinin açıktan değil de gizli söylenmesi görüşündedir ki Hanefî mezhebi de aynı kanaattedir. Matürîdî konuyu şu şekilde izah eder. Fatiha'nın -Allah ile kul arasında ikiye taksim edildiğini belirten kutsi hadise göre dua suresi diye isimlendirilmesi sebebiyle sonundaki “Âmin” açıktan söylenmemiştir. “Âmin” kelimesinin gizli söylenmesi hakkında tevatüre ulaşan hadisler vardır. Açıktan söylendiğine dair hadisler¹³ ise cemaatle namaz kılınmaya başlandığının ilk dönemlerine ait olmalıdır. Besmele hakkında izlenen yol, “Âmin” kelimesi için de aynen uygulanır. Zaten bütün dualarda sünnete uygun olan gizliliklerdir. Bu kural, Fatiha'nın sonundaki “*vele'd-dâllîn*”den sonra söylenecek âmin duasını da kapsar. (s. 10)

İmam Matürîdî, konuyla ilgili açıklamalarına şöyle devam eder; Fatiha, sonunda “âmin!” denilmesiyle özellik kazanmış bir suredir, zira Fatiha (namazın) Allah ile kul arasında ikiye taksim edildiğini beyan eden hadisin ifadesine göre dua suresi diye isimlendirilmiştir. Diğer bazı surelerde de dua cümleleri bulunmakla birlikte onlar bu özelliğe sahip kılınmamıştır. Bu sebeple de Fatiha'nın sonundaki âmin aşikare söylenmemiştir. Burada takip edilecek yol besmelede zikrettiğimiz gibidir. Şu da var ki besmele dua konumuna (s.11) Fatiha'dan daha elverişlidir.

Aslında bütün dualarda sünnete uygun düşen onların gizli olmasıdır. Bu konudaki kaide şundan ibarettir: İmamın ve cemaatin iştirak ettiği her türlü zikir ve duanın sünnete uygun şekli gizli olmasıdır, bundan sadece ihtiyaç hissedildiğinde duyurmaya vesile olanlar istisna edilir. Bu kural Fatiha'nın sonundaki “veleddâllîn”in ardından söylenecek âmin duasını da kapsar, çünkü burada duyurma ihtiyacı yoktur, böyle yerlerde izlenecek yol gizliliklerdir. Mamafih aminin gizli olduğu hakkında tevatüre varan hadisler de mevcuttur. Aşikare söylendiğine dair haberler ise asrı saadette cemaatle namaz kılınmaya başlandığının ilk dönemlerine ait olmalıdır (s. 16). Nitekim Resulullah hazan kıraatini gündüz namazında da cemaate duyuruyordu. Hz. Peygamber'in âmin dediğine dair haber onun -gizli aşikâr yönü kastedilmeksizin- bu kelimeyi okuduğunun haber verilmesinden ibaret de olabilir (s. 17).

Sonuç

Hanefî fakihî olan İmam Matürîdî, Fatiha suresinde yer alan üç fıkhi konuyu akli ve nakli delillerle izah etmektedir. İmam Matürîdî'nin konuları izah ederken sayı bakımından çokça nakli delil getirmesi ve her bir konu üzerinde oldukça ayrıntılı açıklamalarda bulunması, normalde bir Hanefî fıkıh kitabında rastlamayacak derecede geniştir. Bu husus da İmam Matürîdî'nin fıkıh ilmine olan otoriter yapısını, *Te'vilâtü'l-Kur'ân* adlı eserinde sadece Fatiha suresini izah emek suretiyle de bizlere sunma imkânı tanımaktadır.

11 Müslim, Salat, 35, 36.

12 عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَتْرَأْ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرَ تَمَامٍ. (Müslim, Salat, 38.)

13 Müslim, Salat, 72.